

יוחנן "סוף בא לידי כאב לב", מדובר באופן שהוא מאריך בתפלתו ומעייין בה, מצפה שתיענה מפני שהתפלל בכוונה. (36) ואילו הא דאמר רבי חנין "אין תפלתו חוזרת ריקם", מדובר באופן שהוא מאריך בתפלה, ולא מעייין בה.

אמר רב המא ברבי חנינא: אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה, יחזור ויתפלל: שנאמר [תהלים כז יד] "קוה אל ה' בתפלה, ואף אם לא נענית, חזק ויאמץ לבך, וקוה בתפלה נוספת אל ה'".

תנו רבנן: ארבעה דברים צריכין חיזוקן: שיש לו לאדם להתחזק בהם תמיד בכל כוחו.

ואלו הן: תורה, ומעשים טובים, תפלה, ודרך ארץ [משלח ידו של האדם. אם אומן הוא, צריך להתחזק באומנתו, ואם סוחר הוא, במסחרו. ואם איש מלחמה הוא, יתחזק במלחמתו].

בתפלתו, אין תפלתו חוזרת ריקם! (33) ומנא לן דבר זה? — ממשנה רבינו! שנאמר במעשה העגל, [דברים ט כו] "ואתפלל אל ה', וכתוב בתריה [דברים ט יח] "וישמע ה' אלי גם בפעם ההיא".

מקשה הגמרא: איני, והא אמר רב חייה בר אבא אמר רבי יוחנן: כל המאריך בתפלתו, ומעייין בה — מצפה שתתמלא בקשתו בזכות הארכתו, לבסוף אינה נענית, (34) ומחמת שלא התמלאה תאותו, הריהו בא לידי כאב לב, שנאמר [משלי יג יב] "תוחלת [תפלה, לשון חילוי ותחנה] ממושכה מחלה לב". ומאי תקנתיה ששיג מבוקשו? (35) — יעסוק בתורה, שנאמר בסוף הפסוק [שם ג יח], "ועץ חיים תאווה באה", ואין "עץ חיים" אלא תורה, שנאמר "עץ חיים היא למחזיקים בה", ואם כן קשה לרב חנין שאמר, כי על ידי אריכות התפלה, הוא נענה.

מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא דאמר רבי

בתפלה.

35. המהרש"א ביאר שיתכן כי בקשתו לא התמלאה מפני שעוון ביטול תורה מנע קבלתה, וכאשר יתקנו תהא בכך תקנה גם לבקשתו [ויש שפרשו כי "תאווה באה" היינו עוברת, כמו "השמש באה", ולא יצטרך למלוי בקשתו, כי תעבור ממנו החמדה].

והגר"א [בביאורו למשלי] כתב שתפלה היא על ענייני העולם הזה, ועליו לבטוח בה' ולא לצפות שימלא בקשתו, כי יתכן שלא יתן לו, אך תורה מועילה לחיי עולם הבא, ואת שכרה ודאי יקבל בעוה"ב.

36. תוס' [ד"ה כל], וראה להלן [נה א] שמתוך

מתיחת הדין מחמת מיעוט מעשי המצוות, שרובן נחסרו מאתנו מעת החרבן.

33. בחיי עולם כתב שאין הכוונה להאריך במשך התפלה, אלא לעסוק בה הרבה, כגון לשוב ולבקש כמה פעמים במשך היום. אך להלן [נד ב] כללה הגמרא דין זה בין ג' דברים שהמאריך בהם מאריכין לו ימיו ושנותיו, ובכלם מדובר על אריכות זמן עשייתם.

34. תוס' [ד"ה כל] הקשו שהרי בשבת [קכז א] אמרו ש"עיון תפלה" הוא אחד מהדברים ש"אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא". וחילקו שאין הכוונה לעיון תפלה הנידון בסוגיין, אלא למי שמכוין את לבו